

SIRAÇ ALEVİLERİNDE ÖLÜM RİTÜELLERİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A Research on Death Rituals in Sıraç Alevi

Güven KARAKÖSE*
Ali SELÇUK*

ÖZ

İnsanoğlu için üç önemli geçiş evresi vardır. Bu evreler sırasıyla doğum, evlilik ve ölüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışmanın ana konusunu geçiş evrelerinin sonuncusu olan ölüm oluşturmaktadır. Ölüm, en eski çağlardan beri insanoğlu tarafından anlamlandırılmaya çalışılan, sonrasının bilinmezliği ile merak uyandıran ve aynı zamanda bu bilinmezliğe bağlı olarak korkulan olmuştur. Bu çerçevede insanoğlu, ölüm etrafında içinde bulunduğu topluluğun inancına ve kültürüne göre birbirinden farklı inanmalar geliştirmiştir. Bilindiği üzere Türk toplumlarında da, geçiş dönemleri eski dönemlerden beri önemli bir yer tutmaktadır. Bu çalışmada, Anadolu'da diğer topluluklara nazaran orijinalliğini daha çok korumaya ve asimile olmaktan kaçınmaya çalışmış bir topluluk konumunda bulunan Sıraçlıları, bu topluluktaki ölüme dair inanışları, ölüm öncesi ve sonrası uygulanan ritüelleri ele almayı amaçladık. Ayrıca Sıraçlıların Anadolu'daki diğer topluluklar ile olan benzerlikleri de ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu bağlamda, Sıraç Alevilerinin nüfus bakımından yoğun olarak yaşadığı Tokat, Sivas, Amasya ve Yozgat illerinde belirlenen sekiz Sıraç köyü araştırmamızın sahasını oluşturmuştur. Araştırmamız nitel araştırma prensiplerine uygun olarak yapılan derinlemesine görüşmeler sonucu ortaya çıkmıştır.

Anahtar Sözcükler: Sıraç, Alevi, ritüel, ölüm, geçiş dönemleri.

ABSTRACT

There are three important transitional stages for human beings. These stages are respectively birth, wedding and death. The main subject of this study is death, which is the last of the transitional stages. Death has been tried to be interpreted by human beings since ancient times, arousing curiosity with the obscurity of the aftermath, and at the same time feared due to this obscurity. In this framework, mankind has developed different beliefs from each other according to the belief and culture of the community around death. As it is known, transition periods have had an im-

* Doktora Öğrencisi. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tarih Anabilim Dalı, Kayseri /Türkiye. E-posta: guvenkarakose1@gmail.com. ORCID: 0000-0003-0315-0023.

* Prof. Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Türk Halk Bilimi Bölümü, Kayseri/Türkiye. E-posta: aliselcuk@erciyes.edu.tr. ORCID: 0000-0001-5326-8113.

portant place in Turkish societies since ancient times. In this study, we aimed to deal with the Sıraçs, a community that tried to preserve its origin more than other communities in Anatolia and to avoid assimilation, the beliefs about death in this community, and the rituals practiced before and after death. In addition, the similarities of Sıraçlar with other communities in Anatolia were tried to be revealed. In this context, eight Sıraç villages in the provinces of Tokat, Sivas, Amasya and Yozgat, where Sıraç Alevi live intensely, constituted the field of our research. Our research emerged as a result of in-depth interviews conducted in accordance with the principles of qualitative research.

Keywords: Sıraç, Alevi, ritual, death, transition periods.

Giriş

İnsanoğlunun hayatında üç önemli geçiş evresi vardır. Bu evreler doğum, evlilik ve ölüm olarak ayrılmaktadır. Bu evreler arasında tüm insanlığın ortak paydası, sonu bilinmeyen bazen kurtarıcı bazen de korkutucu olabilen ölümdür. Bu bağlamda, ölüm etrafında tüm toplumlarda ölüm öncesi ve sonrasında uygulanan dini ritüeller, törenler ve inanmalar meydana gelmiştir. Toplumlarda ölüm öncesi ve sonrası uygulanan pratikleri, kişi veya kişilerin ait oldukları kültür ve inançlar belirlemektedir. Türk topluluklarında da tarihsel süreç içerisinde ölüm etrafında toplanan birbirine benzeyen, aynılık gösteren ya da birbirinden oldukça farklı birçok ritüel ve tören uygulanmaktadır. Eski tarihlerden günümüze kadar çeşitli kültürlere ev sahipliği yapmış olması hasebiyle Anadolu eşsiz bir kültür mozağine sahiptir. Bu mozağın bir parçası da Sıraç Alevileridir. Sıraç Alevileri ve Sıraç Alevilerinde ölüm öncesi ve sonrası uygulanan pratikler ve inanmalar, bunların diğer topluluklar ile benzerlikleri ve eski Türk dininin günümüzdeki yansımaları bu çalışmanın konusudur. Geçiş evrelerinin sonuncusu olan ölümü Sıraç Alevileri üzerinden çalışma konusu olarak ele almamızın nedeni; dışarıya kapalı bir topluluk konumunda bulunmaları ve bu durumun topluluğu görece bakir bir duruma getirmesidir. Diğer bir neden ise bugüne kadar bu topluluk üzerine çok az sayıda çalışma yapılmış olmasıdır.

Araştırmanın metodu nitel araştırmadır. Çalışma nitel araştırma tekniklerine uygun olarak kartopu örnekleme üzerinden gerçekleştirilmiştir. Bu örneklemin tercih edilme nedeni; az sayıda mülakat yaparak konu ile doğrudan ilgili ve bilgi sahibi olan kişilere ulaşılmasını amaçlamış olmamızdır. Bu çalışma 2019 yılında farklı zamanlarda Tokat, Sivas, Yozgat ve Amasya illerinde yapılan saha araştırmasının bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır. Sı-

raç Alevileri nüfus yoğunluğu bakımından özellikle Tokat ilinde yaygın bir biçimde varlıklarını sürdürmektedir.

Araştırmanın amacı; Anadolu'daki diğer topluluklar ile Sıraçlar arasındaki benzerliği ve farklılıkları anlamak; aynı zamanda İslamiyet öncesindeki eski Türk dininin Sıraç Alevileri arasında varlığını koruyup korumadığını kavramaktır. Literatürde, Sıraç Alevileri üzerine yapılmış olan akademik çalışmalar mevcut olsa da konumuz olan ölüm ritüelleri üzerine derinlemesine bir araştırma yapılmamıştır. Bu bağlamda, konunun araştırılması için sekiz Sıraç köyü belirlenmiş, köylerde konuya hâkim kişiler ile yapılan mülakatlar ses kayıt cihazı ile kayıt altına alınıp daha sonra bu görüşmelerin kayıtları ilgili konulara göre tasnif edilip yazıya dökülmüştür. Araştırmanın yapıldığı köyler sırasıyla; Tokat-Zile Kuruçay köyü, Tokat-Kınık belediyesi, Tokat-Artova Poyrazalan köyü, Tokat-Merkez Nebiköy köyü, Amasya-Göynücek Davutevi köyü, Sivas-Topulyurt köyü, Yozgat-Kadışehri Yavuhasan köyüdür.

1. Sıraçlar

“Sıraç” kelimesi, Hubyar Sultan Ocağı'na bağlı olan Hubyarlılar ve Hubyar Sultan Ocağı'ndan ayrılmış bir ocak olan Anşa Bacılı Ocağı'na mensup kişiler için kullanılan genel addir. Hem Hubyar Sultan Ocağı'na hem de Anşa Bacılı Ocağı'na mensup bireyler için “sıraç” kelimesi çatı görevi görmektedir. Sıraç kelimesi, “sır” ve “aç” kelimelerinin birleşmesi ile oluşmuş “sırrını aç” anlamına gelmektedir (Kenanoğlu ve Onarlı, 2003: 59). Ayrıca kelimenin, “ışık, çerağ, kandil, meşale ve doğruluk” anlamları da bulunmaktadır (Yılmaz, 2009: 15). Kelimenin diğer anlamları ise “ketum, tutucu, sır saklayan ve gizli”dir. Sıraç Alevileri menşei itibarıyla Oğuzların Beydili boyuna mensup Türkmenlerdir. Sıraçlar Osmanlı tahrir defterlerinde, “serrac, saraç, keçeli ve Anşa Bacılı” tabirleri ile geçmektedir. Sıraçlar örf, adet ve inançlarına sıkı sıkıya bağlı topluluklardır. Bu bağlılığın bir sonucu olarak endogami yaygın biçimde görülmektedir (Selçuk, 2017: 43).

Endogaminin yaygın olması nedeniyle zaman zaman aşiret olarak da adlandırılmaktadırlar. Sıraçlar içerisinde geleneklerine bağlı olma bakımından en katı olan topluluk modern çağın getirdiği evrenselleşme ve benzeşmeden olabildiğince uzak kalmayı başarmış olan Anşa Bacılı Ocağı'dır. Anşa Bacılı Ocağı, Sultan II. Mahmud döneminde yaşanan sosyal, politik ve kültürel baskıların bir ürünü olarak karşımıza çıkmaktadır. II. Mahmud döneminde heterodoks yapıya sahip olan topluluklar, siyasi ve kültürel baskılar ile tektipleştirilmek istenmiş, bu politika sonucunda 1826 yılında Alevi ocakları kapatılmış, Bektaşiler için önemli olan şahsiyetler öldürülmüş ya da sürgün

edilmiş ve ocakların başlarına Nakşibendi şeyhleri yerleştirilmiştir. Hacı Bektaş'taki merkez tekkenin başına Nakşibendi şeyhi olan Hacı Mehmed Said Efendi getirilmiştir (Ayar, 2009: 60).

Hubyar Sultan Ocağı da bu politikaların etkisinden kurtulamamıştır. Bu durumun sonucunda ise Hubyar soyundan gelen dedeler, Osmanlı ile işbirliği yapmış ve Osmanlı'nın bu politikalarına destek olmuşlardır (Yılmaz, 2009: 32). Uygulanan politik, sosyal ve kültürel baskılara karşı Hubyar Ocağı'nın tutumu nedeniyle Hubyar Ocağı'nın asimilasyona uğradığını öne süren Veli Baba önderliğinde yeni bir ocak kurulmaya başlanmıştır. 1864 yılında Veli Baba'nın vefat etmesiyle, ocağın başına topluluk içerisinde "büyük herif" olarak adlandırılan Veli Baba'nın eşi olan Anşa Bacı geçmiştir. Anşa Bacı ocağın başına geçtikten sonra da Osmanlı'nın politik ve sosyal baskıları devam etmiştir. Ancak yeni kurulan bu ocak, Anşa Bacı ve daha sonra çocuklarının önderliğinde bu baskılara direnerek ayakta kalmayı başarmıştır. Hubyar'ın yolunu ilk hali gibi sürdürmeye çalışan bu ocağın yaygın biçimde bilinen isimi Anşa Bacılı Ocağı'dır. Bunun yanı sıra bu yeni ocak, Kurdoğlu Ocağı ve Veli Baba Ocağı olarak da bilinmektedir.

2. Sıraçlarda Ölümün Ön Belirtileri

Ölüm yaşayan her canlı için kaçınılmaz olandır. Bu kaçınılmaz ve bilinmeyen başlangıcın etrafında tarihsel süreç içerisinde toplumlarda birçok inanmalar meydana gelmiştir. Ölüm etrafında toplanan bu inanmalar içerisinde ilk sırayı insanoğlunun ölümün zamanını bilme isteğinden dolayı ölümün ön belirtileri olarak kabul edilen inançlar yer almaktadır. İnsanoğlu, ölümün zamanını yaşanan doğa olaylarını, hayvanların davranışlarını ve kişideki fizyolojik ve psikolojik değişimleri takip ederek tayin etmeye çalışmaktadır (Örnek, 2017: 23). Çalışmamıza konu olan topluluk içerisinde de rüyalar, hayvanların davranışları ve kişideki fizyolojik değişimler yorumlanarak ölüm olayının yaşanılacağına inanılmaktadır.

2.1. Hayvanlarla İlgili İnanışlar

Hayvanların normal davranışları dışındaki hareketleri ölümün ön belirtisi olarak kabul edilmektedir. Sıraçlar içerisinde köpeğin uluması uğursuz sayılmaktadır. Köpek ulurken ağzını hangi yöne çeviriyor ise cenazenin o yönden geleceğine, uluma saatine göre ölen kişinin yaşının tahmin edilebileceğine, köpeğin uluduğu yere göre cenazenin nerede olacağına dair inanışlar bulunmaktadır. "Köpek sahibinin başına bir iş geleceği zaman onu korumak için ulurmuş. Bizim burada köpek yağmur yağarken ulursa, gece ulursa yaşlı ölecek deriz. Eğer sabah uluyorsa genç biri ölecek deriz. Uluyan

köpeği kovalarız, git kendi başını ye, deriz” (KK-1, KK-7, KK-14, KK-15, KK-18). Köpeğin ölüm ile ilişkilendirilmesi Anadolu'nun birçok yerinde de yaygın bir inanıştır. Çankırı, Merzifon, Uşak ve Maraş'ta halk inanmaları arasında köpeğin uluması ölüm olayının olacağına işaret olarak yorumlanmaktadır (Örnek, 2017: 24). Aynı zamanda Ahıska Türklerinde de köpeğin uluması ölümle ilişkili sayılmaktadır (Kılıç, 2014: 105).

Ölüm ile doğrudan ilişkili olarak kabul edilen diğer bir hayvan ise baykuştur. Baykuş topluluk içerisinde “körüğü” olarak adlandırılmaktadır. Bu kuş, virane yerlerde öttüğü için öttüğü yeri de virane edeceği ve ölüm olayının olacağı düşüncesi tüm toplulukta hâkimdir. Baykuş, öttüğü yer ve öttüğü zaman ile ölümün habercisi konumundadır. “Baykuş akşam gelir, bacada öter, buralarda gezerse uğursuz sayar, kötü bir şey olacağını düşünüp kovalarız” (KK-21, KK-22, KK-24, KK-17). Baykuş ile ilgili bu inanış Anadolu'da Muğla, Kayseri, Afyon, Ankara, Maraş, Konya ve Uşak'ta görülmektedir (Örnek, 2017: 27). Anadolu dışında Kazaklarda, Hazar Türklerinde, Uygurlarda Nogay Türklerinde baykuş ölüm kuşu olarak kabul edilmektedir (Kalafat, 1999: 201; Artun, 2011: 202).

Türk inançlarında köpek ve baykuş gibi karga da ölüm ile ilişkili kabul edilir (Ersoylu, 2015: 87). Ancak toplulukta karga doğrudan ölüm habercisi sayılmamaktadır. Karganın ötmesi haber niteliği taşımaktadır. Karganın sabah kapıda ötmesi ölüm habercisi kabul edilirken evden uzakta ötmesinden korkulmamaktadır. “Karga sabah gelir kapımızda öterse kötü haber getirdi diye düşünürüz. Bizde hiçbir nişanı olmayan hayvan kötüdür” (K-23, KK-25, KK-26). Karganın normal olmayan davranışları Halep Türkmenlerinde de uğursuz olarak yorumlanmaktadır (Alabdullah, 2013: 30).

2.2. Rüyalarla İlgili İnanışlar

Örnek'e göre bilinçaltındaki görüntüler ve simgesel birtakım çağrışımlar ölüm olayına yorumlanmaktadır ve Anadolu'nun farklı kültür ve inançları içerisinde de bu durum yaygın bir biçimde mevcuttur. Sıraç topluluklarında da bazı rüyaların ölümün ön belirtisi olarak yorumlanması oldukça yaygındır. Rüyada diş düşmesi, et yemek, kömüş/manda görülmesi, silah görülmesi, köpek ısırması, düğün görülmesi, sal¹ görülmesi, yılan görmek, odun getirmek, kadın ya da erkeğin çıplak görülmesi, çok gülmek, bulanık su, ölen bir yakınının görmek ve rüyada rüyayı gören kişiye şu kadar yaşayacaksın gibi bir söylemde bulunulması ölüm ve hastalığı düşündürmektedir. Bu tür rüyalarla

¹ Cesedin mezarlığa götürülürken konulduğu, tahtadan yapılmış olan ve tabut yerine kullanılan merdivene topluluk içerisinde “sal” denilmektedir.

ilgili inanışlar Anadolu'da Uşak, Kayseri, Sivas, Çankırı vb. illerde yaygın olarak görülmektedir (Örnek, 1971: 27-29). Sıraçların en çok korktuğu rüya ise ölmüş olan atalarını görmeleridir. “Ölen hısımini akrabaları görmek kötü sayılıyor, en yakınının gelmesi, mesela babası, dedesi, anası, bacısı böyle rüya görünce sabah hemen Cebrail/Horoz keseriz ya da mezarına lokma götürürüz. Yoksa bizden birini götüreceğine inanırız” (KK-3, KK-4, KK-11, KK-14).

2.3. Fizyolojik ve Psikolojik Değişimler

Ölüm zamanının tahmin edilmesiyle ilgili bir diğer ön belirti ise kişide görülen birtakım fizyolojik ve psikolojik değişimlerdir. Ülkemiz genelinde, hasta olan kişinin bedeni birden soğursa, iştahı birden açılırsa, güçlüğüle nefes alıp verirse, dalgınlaşırsa, burnu çekilirse, elleri, ayakları, tırnakları beyazlaşırsa, bedeni sararır ya da morarırsa ölüm olayının yaklaştığına yorumlanır (Büyükokutan Töret, 2017: 319-320; Örnek, 2017: 37). Sıraçlarda yaygın olarak yukardaki durumlarda ölüm olacağına inanılır. Bunların dışında toplulukta, “sağlıklı biri birden kilo verirse, zayıf biri birden kilo alırsa, gözleri çukurlaşırsa, kulakları incelirse, kişinin rengi dönmüşse ölüm olayına yorumlanmaktadır” (KK-2, KK-24, KK-32, KK-21, KK-13, KK-1).

3. Ölüm Sonrasındaki Uygulamalar

Ölüm olayı gerçekleştiikten sonra yapılan uygulamaların bir kısmı doğrudan doğruya mevta ile ilgiliyken, diğer bir bölümü de mevta etrafında toplanmaktadır. Ölümden sonra yapılan ilk işlemler, orada bulunmaları durumunda dini önderler tarafından yoksa bu işi bilen kişiler tarafından yapılmaktadır. Doğrudan mevta ile ilgili olan uygulamalar; ölüünün gözleri açık ise gözü kapatılır, elleri göğüs üzerine ya da iki yana doğru düz bir biçimde uzatılır, çenesi çene altından başına kadar uzanan enli bir bez ile bağlanarak kapatılır ve ayakları düz bir hale getirilerek iki ayak başparmağı birbirine bağlanır. Mevta üzerinde bulunan elbiseler yırtılarak çıkartılır. “Ölen kişinin bedeninde şekil bozukluğu olmasın diye sert bir zemine battaniye serip cesedi bu battaniyenin üzerine yatırırız ve cesedin üzerine boydan boya örtecek şekilde cecim (bir çeşit dokuma kilim) örteriz. Bu yere rahat döneği deriz. Hakka yürüyen canın üzerine şişmesin diye bıçak ya da demir parçası koyarız. Eğer köyde morg varsa morga yok ise evin içerisindeki serin bir odaya alırız” (KK-32, KK-18, KK-20, KK-26).

Ölüm olayı akşama doğru gerçekleşmiş ise defin bir sonraki güne kalır. Sıraçlar içerisinde yerin göğün mühürlenmesi inancı vardır. Bu inançtan dolayı defin işlemi gün içerisinde gerçekleştirilir. Ancak uzaktan gelen akrabası eşi dostu var ise bir gün daha bekletilir. Tüm yakınları gelince ölü için yapı-

lacak diğer işlemlere başlanır. Sıraçlar içerisinde Sünni geleneğe göre ve Alevi geleneğe göre olmak üzere iki biçimde cenaze kaldırılmaktadır. “Eskiden bizim cenazelerimizi babalar sofular kaldırırdı. Çevre köylerden gelen insanlar bizi kınadı, tepki gösterdi, biz de hocaya döndük.” (KK-6, KK-10).

Ölüm etrafında oluşan inanç ve ritüellerin en yoğun yaşandığı kısım hakka yürüyen canın defin için hazırlandığı aşamadır. Bu aşamalar sırasıyla yıkama, kefenleme, helallik alma ve defnetmedir. Ölünün gömüleceği gün mevtaya yapılan ilk uygulama yıkama işlemidir. Araştırma sahamızdaki Sıraç Alevileri içerisinde taliplere yıkama işlemi uygulanırken toplum içerisinde dini önder olan baba, bacı, eci ve iç makam sofuları yıkanmamaktadır. Bu kişilere yapılacak işlemler yine kendileri gibi dini önderler tarafından yapılmaktadır. “Bizim aşirette babalar, sofular yani yol adamları yıkanmazlar. Onların neyini yıkayacaksın onlar zaten temizler.” (KK-1, KK-14, KK-22).

Kaynak kişilerin aktardıklarına göre; ölen kişiyi yıkamanın toplum içerisindeki yeri temizlenme, günahlarından arınma olarak görülmektedir. Bu bağlamda, topluluk içinde dini önder olan kişilerin temiz ve günahsız oldukları düşüncesinden dolayı yıkanmalarına gerek yoktur. Topluluk içerisinde babaların yıkanmadığını bilmeyen taliplere de rastlanılmıştır. Ancak dini önderler dışındaki tüm taliplere yıkama işlemi uygulanmaktadır. Yıkama işlemi kişinin vasiyetine ya da ailenin isteğine göre morgda veyahut evinin bahçesinde kapalı bir yerde yapılmaktadır. Bu işlem, köyde bilen kişi ya da kişiler veyahut cenaze hoca ile kaldırılacaksa hoca² tarafından yapılmaktadır. Yıkama işlemi ölen kişi erkek ise erkekler, kadın ise kadınlar tarafından yapılmaktadır. Yıkama işlemi bittikten sonra yakınları ve isteyen kişiler mevtaya bir tas ile baş kısmından başlayıp ayak kısmında bitirerek su dökerler. Bu dökülen suya “helallik suyu” denilmektedir.

Daha sonra mevta temiz havlu ile kurulanır ve ikinci aşama olan kefenleme işlemine geçilir. Ülkemiz genelinde Sünni topluluklarda kefenleme dini bir sorumluluk olarak algılanmaktadır. Kefen erkeklerde ahret gömleği, eteklik ve sargı olmak üzere üç parçadan oluşmaktadır. Kadınlarda ise gömlek, eteklik, sargı, başörtüsü ve göğüs örtüsü olarak beş parçadan oluşmaktadır (Şahin, 2015: 21). Sünni geleneğe göre kaldırılan cenazelerde kefenleme hoca tarafından yapılırken eski Türk inancı ile kaldırılan cenazelerde kefenleme o işi bilen kişi veya kişiler tarafından yapılmaktadır. Bu işlemlerde yıkama işleminde olduğu gibi ölen kişi erkekse erkekler, kadın ise ka-

² Burada bahsi geçen hoca cami hocası değil aynı etno-dinsel kimliğe sahip hoca/kişi bu işlemi uygulamaktadır.

dınlar tarafından uygulanmaktadır. Toplulukta kefenlemenin yanı sıra ölen kişiye elbise giydirme geleneği saptanmıştır. “Kadın ise üçpeş dediğimiz elbiseyi giydiririz erkeğe yeni bir takım elbise giydirir kefeni onun üzerinden sararız” (KK-32, KK-1, KK-23, KK-19). Ölüye elbise giydirme geleneği Beltirlerde, Muğla'nın Milas ilçesi ve Aydın ilinin Söke'ye bağlı köylerinde, Tahtacı Türkmenlerinde ve Gagauzlarda da görülmektedir (İnan,1986: 184; Selçuk, 2008: 187).

Kefenleme işleminden sonra ölen kişi eğer evinde yıkanıp, kefenlenmiş ise tabuta ya da sala konulur ve helallik alma işlemine geçilir. Helallik hem kişinin yıkandığı yerde hem de mezarlıkta olmak üzere iki defa alınır. Cenazeyi kaldıran kişi, hoca ya da sofı topluluğa karşı “konu komşu haklarınızı helal ediyor musunuz?” diye üç defa sorar, cenazeye katılanlar üç “defa helal olsun” der ve helallik alınmış olur. Helallik alındıktan hakka yürüyen can son yolcuğuna uğurlanmak üzere omuzlarda taşınmak suretiyle mezarlığa götürülür. Mezarlıkta bulunan musalla taşına konulur. Burada son defa helallik alınır. Ardından Sünni gelenek ile kaldırılıyorsa hoca tarafından cenaze namazı kıldırılır. Türkmen geleneğine göre kaldırılıyorsa cenaze namazı kılınmaz. “Bizde Sünniler gibi cenaze namazı yok. Defnettikten sonra mezar başında halka şekline gelir, diz üzerine çöker, cem oluruz. Bilen kişi ya da sofı düvaz imam okur, bitince orada olanlar mezara birer avuç toprak atar, döneriz” (KK-1, KK-16, KK-18).

Mevta mezarlığa getirildiğinde, ölüm olayı duyulduktan sonra gönüllü kişiler tarafından hazırlanmış olan mezar kontrol edilir. “Bizde kazılan mezar yerinde önceden o noktaya gömülmüş bir kişi olmuşsa, insan kemiği çıkarsa oraya metal bir para atılarak o yer satın alınır onun hakkı ödenmeden o noktaya defin olmaz” (KK-12, KK-20, KK-27, KK-19, KK-9). Bu durumda uygulanan ritüel bir çeşit helallik alma ve daha önce oraya defnedilmiş kişiye saygı gösterme olarak yorumlanabilir. “Mezar, ölen kadın ise göğüs hizasına kadar, erkek ise göbük hizasına kadar kazılır. Bir de mezara tabanından içe doğru bir sapıtma yapılır. Ölen kişiyi bu sapıtmaya sağ kolunun üzerine başı kibleye gelecek şekilde koyarız. Mezarın bu kısmına küçük ev deriz” (KK-19, KK-8). Bu biçimde yapılan mezarlar Anadolu'da, Muğla Alevi Türkmenlerinde, Tahtacılar da, Mersin, Aydın ve Antalya bölgelerinde yaşayan Varsak Türkmenlerinde de görülmektedir (Büyükokutan Töret, 2017: 324; Selçuk, 2008: 273; Gökbel, 2007: 145). Sıraçların içerisinde cenaze işlemlerinin farklı olmasında üç temel neden saptanmıştır; köylerdeki nüfusun azlığı, bu görevleri yerine getirecek bir sofunun bulunmaması ve hem çevre köyler hem de diğer mezhepler ile etkileşim sonucu değişime uğramalarıdır.

3.1. Mezara Eşya Koyma Geleneği

Eski Türklerde kişinin yaşamının son bulmasının nihai bir son olmadığı, ölümden sonra da yaşamın olduğu inancı hâkimdi. Bu inancın sonucu olarak Türkler ölen kişiyi defnederken kişinin yanına silah, eyer takımı, altın ve gümüş koyarlardı. Kişinin hayattayken bindiği atı öldürülüp mezara konulmaktaydı. Bunun nedeni ise; ölen kişinin mezara konulan hayvana binerek cenete gideceğine dair olan inançtan kaynaklanmaktadır. Bu tarz defin adetlerine Göktürklerde, Oğuzlarda ve Kıpçak Türklerinde rastlanılmaktaydı (Günay ve Güngör, 2007: 106). Hunlar mezara ölüyle beraber altın, gümüş ve gıysiler koymaktaydı. Hazarlar da silahları ve süs eşyaları koyarlardı. Tunğuzların mezara ok, yay ve ölen kişinin öteki dünya da işine yarayacak eşyalar koydukları Gmelin tarafından iddia edilmektedir (Roux, 1999: 292-293).

Sıraçlarda mezara eşya koyma geleneği çok yaygın bir biçimde varlığını korumaktadır. “Bizde mesela vasiyet ederse kadınların giydikleri üçpeş var, kefenlemeden önce giydirmedilse onu mezarına koyarız. Hayattayken lafını ettiyse ya da yakını isterse mesela saatini, şapkasını, sazını yani yaşarken neyi seviyorsa eşya olarak onu koyarız. Mezarda koyulacağı küçük eve battaniye, yorgan falan da koyan oluyor. Düğünü olmadan ölen genç kız olursa onun çeyizlik eşyalarını bile koyan oluyor” (KK-16, KK-19, KK-1). Ayrıca Yılmaz araştırma sahamız dışındaki bir Sıraç köyünde cenaze töreninde mezara döşek serildiğini, yastık konulduğunu ve mevtanın güzel biçimde giydirilmiş olduğunu, sonrasında bu yatağa yatırılıp üzerinin bir yorgan ile örtüldüğünü, yanına ise özel eşyalarının konulduğunu aktarmaktadır (2009: 101).

Sıraçlar arasında eski dönemlerden kalma bir gelenek olan mezara eşya koyma geleneği varlığını yoğun bir biçimde korumaktadır. Bu bağlamda Sıraçlar eski Türk kültürünü ve inancını günümüzde yaşatan bir topluluktur demek yanlış olmayacaktır. Anadolu’da Sıraçlar dışında da mezara eşya koyan topluluklar bulunmaktadır. Bu geleneğe Sivas’ın Kevenli köyünde, Urfa’da ve Anamur’a bağlı Çarıklı köyünde, Pazarcık yöresindeki Alevilerde, Tahtacı Türkmenlerinde rastlanılmaktadır (Örnek, 1991: 72; Sağır, 2017: 189; Selçuk, 2008: 269; Yolcu, 2020: 91-92). Sıraç mezarları için eski Türklerdeki kurgan mezarların günümüzdeki minyatür yansımalarıdır demek yanlış olmayacaktır.

3.2. Ölüyü Anma Günleri

Ölüm olayından sonra kaybedilen kişinin çeşitli durumlarda anıldığı günlere anma günleri denilir. Bu günler genellikle ölüm olayından sonraki ilk

gün, üçüncü gün, yedinci gün, elli ikinci gün, kırkıncı gün ve ölüm yıldönümüdür. Bu günlerde ölü için yemek verilmekte, bu yemeklerin bazılarında kan akıtılmakta bazılarında ise kansız kurbanlar verilmektedir. Türklerde ölen kişi için ölü aşı verilmesi geleneği eski Türklerden günümüze kadar devam eden bir hadisedir. Kaşgarlı bu geleneği yoğla/yoğbasan olarak nakletmiştir. Bu geleneğin ilk izleri İskitlerde görülmektedir (Selçuk, 2019: 250). Yoğ aşı Altaylılarda, Yeniseyli Türklerde, Kırgız, Kazaklarda ve Göktürklerde mevcut olmuştur (Günay ve Güngör: 115).

Sıraçlarda ölünün arkasından kazma kürek ekmeği, kırk ekmeği ve yıl ekmeği verilmektedir. Kazma kürek ekmeği defin işlemi tamamlandıktan sonraki ilk üç gün içinde verilmekte ve kurban kesimi gibi bir zorunluluk bulunmamaktadır. Bu ekmeğin ölen kişiyle topluluk arasında karşılıklı bir helleleşme amacını taşıdığı anlaşılmaktadır: “Eskiden biz kazma kürek ekmeğinde kurban keserdik ama sonra kaldırdık çünkü adam acısını mı yaşasın kurban mı arasın zor oluyordu” (KK-19, KK-8). “Bu ekmeğin hem ölen kişinin canı için hem de cenazeye katılan kişilerin emekleri için verilmektedir. Yemeğe katılan kişiler kendi isteklerine göre gelirken lokmam bulunsun diye yiyecek içecek getirirler” (KK-1, KK-23, KK-9, KK-14).

Kırk ekmeği, ölüm olayının üzerinden en az kırk gün geçtikten sonra verilen yemektir. Anadolu'nun hemen hemen tamamında verilir. Sıraçlarda kırk ekmeğinde kanlı kurban zorunluluğu vardır. “Kesilecek kurban küçükbaş olsun büyükbaş olsun fark etmeksizin ölen kişinin mezarına götürüp hayvanın kulağından mezarın üzerine birkaç damla kan akıtıyoruz, daha sonra nerede kesilecekse getirip kesiyoruz. Kırk ekmeğinde ne yemek yapıldıysa o yemekten mezarın yanına götürüp bırakırız. Yemeğe bütün konu komşuyu davet ederiz” (KK-17, KK-10). İzmir Doğançay'da yaşayan Tahtacı Türkmen Alevilerinin de mezarlıkta kanlı kurban sunma, dolu içme gibi ritüelleri gerçekleştirdikleri bilinmektedir (Köse, 2019). Herodotos, İskit geleneğinde yapılan yemeklerin hepsinden ölünün önüne konduğunu aktarmaktadır (Selçuk 2019: 250). Kırkıncı gün kurban kesme geleneği üzüt payramı olarak Şamanizm'de de vardır (Anohin, 2006: 24).

Toplulukta kırk yemeğinin verilme nedenleri, bu günün ölen kişinin etinin kemikten ayrıldığı gün olması, Aleviler arasında yaygın olan kırklar mitosundan yola çıkarak ölen kişinin kırkların arasına katıldığı düşüncesi ve ölen kişinin cesedinin kırkıncı gün çürümeye başlamasına dönük inançtır. Ölen kişi düşkünse kırk ekmeğine dini önderler katılmaz ve ölen kişi için dua etmezler. Eğer hoca çağırılmış ise Kuran'dan dualar okunur. Hem dini önder hem de hoca yoksa sofraya duası bilen bir kişi bu görevi yerine getirir.

Yıl ekmeği ise ölüm olayının üstünden en az bir yıl geçtikten sonra mezar taşı yapılırken verilmektedir. Yıl ekmeğinde de kırk ekmeğinde olduğu gibi kanlı kurban zorunluluğu bulunmaktadır. Kırk ekmeğinde uygulanan mezarın üzerine kan akıtma ritüeli bu yıl ekmeği verilirken de uygulanmaktadır. Ölünün arkasından verilen tüm yemekler ölen kişinin ruhu/canı için verilmektedir. Bu çerçevede verilen yemekler etrafında atalar kültürünün topluluk içerisinde varlığını derin biçimde koruduğu görülmektedir.

3.3. Yas

Yas, ölen kişinin kaybindan dolayı duyulan derin acıyı ve üzüntüyü toplumsal normlar içerisinde ifade etme biçimidir (Örnek, 2017: 98). Eski Türk toplumlarında yas biçimi saç kesme, yüz yaralama, kulak kesme, ölen kişinin atının kuyruğunu kesme, siyah giyinme ile ifade edilmektedir. Kırgız ve Kazaklarda ölen şehit ise çadıra beyaz bayrak, normal bir ölüm ise siyah bayrak asılmaktadır (Günay ve Gungör, 2007: 108,109). Sıraç Alevilerinde yas, ölen kişinin yaşına, toplum içerisindeki yerine kişinin sevilip sevilmemesine göre değişiklikler göstermektedir. Kişinin ölümünden sonra yasın ilk günü başlamaktadır. İlk gün kadınlar bağırarak ağlarlar. Ölü sahipleri yas dönemindeyken televizyon, radyo vb. dinlemez ve izlemez, erkekler tıraş olmaz, yeni elbiseler giymez, belirli bir süre banyo yapılmaz, eğlenceli yerlere gitmekten imtina edilir. Kadınlar yas dönemindeyken eski elbiseler giyer. Yas rengi siyah renktir. Giydikleri elbiseleri ters giyerler, cemlerde semah dönmez ve süslenmezler. Bu davranışlar ile kaybedilen kişi için yas tutulduğu gösterilmektedir. Yas süresi genel itibarıyla kırk gündür. Yas süresi kırk ekmeğinin verildiği gün sonlanmaktadır. Ancak yukarıda saydığımız ölen kişinin toplumsal statüsü ve yaşı bu dönemi uzatmakta ya da kısaltmaktadır. Anadolu'da yas süresi üç ila yedi-sekiz yıl arasında değişiklik göstermektedir (Örnek, 2017: 98).

4. Ahiret İnancı

Sıraç Alevilerinde ahiret inancı, İslamiyet içerisindeki ahiret inancı ile farklılıklar göstermektedir. Sıraç Alevileri içerisinde devriye inancı hâkimdir. Kişinin ölmeden önce bu dünyada sürdürdüğü hayatta yaptığı iyilikler ve kötülükler dünyaya tekrar hangi biçimde geleceğini belirlemektedir. “Onlar için cennet ve cehennem burasıdır. Cezanı yine burada çekersin. Kötü bir can isen çileni başka yerde mesela dağda tilki, yılan, çakal, domuz olarak yaşarsın” (KK-24, KK-1, KK-27, KK-13, KK-5). Araştırma sahamızdaki inanca göre tüm ruh/canların ölümden sonra tekrar dünyaya geleceğine inanılmaktadır. Kişinin yaşarken yaptıklarının dışında görgü cemi de canın ne ola-

cağının belirleyicisidir. Görgü cemi yılda bir defa yapılmaktadır. Görgü cemine katılan canlar, ceme ölü girip diri çıkarlar (Korkmaz, 2000: 226).

Görgü cemi üç sünnet yedi farzdan oluşmaktadır. Bu cemde kişinin topluluğa, yola karşı olan bağlılığı ve topluluk içerisindeki ahlak kurallarına karşı olan bağlılığı sorulmaktadır. Eğer kişi bu sorgudan geçemezse işlediği günaha göre düşkün ilan edilir (Selçuk, 2017: 162, 164). Kişi bu cemde yapılan sorgudan geçerse manevi olarak yeniden doğmuş gibi olur. “Biz görgüden geçiyoruz görgü ceminde ölmeden önce ölüyoruz. O cem içerisinde sorgumuz soruluyor. Görgüden geçince yeni doğmuş gibi oluyoruz” (KK-18, KK-20, KK-10). Topluluğu derleyici toplayıcı, yönüyle öne çıkan görgü cemi diğer açıdan bakıldığında karışımıza arındırıcı bir ritüel olarak çıkmaktadır.

Bu bağlamda görgüden geçen her can günahsız kabul edildiği için öldükten sonra dünyaya insan donunda/kılığında gelebilmektedir. Bu açıdan kişinin iyi bir insan olmasının yanı sıra ölen kişinin ruhuna ne olacağının diğer bir belirleyicisi de görgü cemidir. “Bizim inancımıza göre cennet cehennem yok. Bu dünyada insan isen cennettesin, değılsen cehennemdesin demektir” (KK-32). Bu durum ölen kişinin ruhunun belirli kurallar içerisinde süresiz bir biçimde sonsuz bir döngü ile dünyaya tekrar döneceği inancının göstergesidir. Altaylılar ve diğer Şamanist Türkler insanın ölümünden sonra ruhunun çeşitli donlarda/kılıklarda dünyaya geleceğine inanmaktaydılar (Eröz, 1992: 126). Sıraçlar içerisindeki bu inanç cenaze sonrası verilen baş sağlığı dileklerinde de kendini göstermektedir. Baş sağlığı dilerken ölen kişinin ailesine, “Allah aynı ocaktan bucaktan getirsin”, “Allah oğlundan kızından getirsin”, “Allah korktuğu yerlere uğratmasın” diyerek taziye verilmektedir.

Sonuç

Sıraç Alevilerinde ölüm bir son değil sadece insan formundan yok oluş ve dünyaya tekrar bir canlı formunda dönüş olarak algılanmaktadır. Bu dönüşümün hangi biçimde olacağının belirleyicisi, kişinin hayattayken içinde bulunduğu topluluğa ve yola karşı olan sorumluluğunu yerine getirmesiyle bağlantılıdır. Sıraçlar içerisinde cenaze erkânında birbirinden farklı uygulamalar meydana gelse de bu anlayış tüm toplulukta ortak bir paydadır. Sıraç topluluklarında farklı cenaze kaldırma işlemlerinin olmasında üç faktör saptanmıştır. Bu faktörler Sıraç olmayan Aleviler ile girilen ilişkiler, şehirleşmenin getirmiş olduğu göç ve buna bağlı olarak nüfus kaybı ile geleneği yaşatacak insan sayısının azalması değişimi kaçınılmaz hale getirmiştir. Bir başka faktör de çevre toplulukların Sıraçların cenaze geleneklerini ayıplaması ve kınamasıdır. Genel çerçevede bakıldığında günümüzde kendi gele-

nek ve göreneklerini yaşatmayı başardıklarını söylemek yanlış olmayacaktır. Sıraç Alevilerinin ölümle ilgili inanç ve ritüelleri hem Anadolu'daki topluluklar hem de diğer Türk toplulukları ile benzerlik gösterse de tam anlamıyla bir aynılık göstermemektedir. Bu durum eski Türk inanç izlerinin Sıraçlar içerisinde cenaze erkânı öncesinde ve sonrasında yapılan uygulamalar ile varlığını derin bir biçimde koruduğunu göstermektedir.

Kaynakça

- Alabdullah Adnan (2013). *Halep Türkmenlerinde Ölümle İlgili Gelenekler ve İnanışlar*. Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Anohin, Andrey Viktoroviç (2006). *Altay Şamanlığına Ait Materyaller*. Çev. Zekeriya Karadavut ve Jannet Meyermanova. Konya: Kömen Yayınları.
- Artun, Erman (2011). *Türk Halk Bilimi*. Adana: Karahan Kitabevi.
- Ayar, Mesut (2009). *Bektaşilikte Son Nefes, Yeniçeriliğin Kaldırılmasından Sonra Bektaşilik*. İstanbul: Giza Yayınları.
- Büyükokutan Töret, Aslı (2017) *Muğla Alevi Türkmen Kültürü*. Konya: Kömen Yayınları.
- Eröz, Mehmet (1992). *Eski Türk Dini ve Alevilik Bektaşilik*. İstanbul: Türk Dünyası Araştırmaları Vakfı Yayınları.
- Ersoylu, Halil (2015). *Türk Kültüründe Kuşlar*. İstanbul: Ötügen Yayınları.
- Gökbel, Ahmet (2007). *Anadolu'da Varsak Türkmenleri*. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Yayınevi.
- Günay, Ünver ve Güngör, Harun (2007). *Başlangıçtan Günümüze Türklerin Dini Tarihi*. İstanbul: Rağbet Yayınları.
- İnan, Abdülkadir (1986). *Tarihte ve Bugün Şamanizm*. Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Kalafat, Yaşar (1999). *Kırım, Kuzey Kafkasya Sosyal Antropoloji Araştırmaları*. Ankara: Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları.
- Kenanoğlu, Ali ve Onarlı, İsmail (2003). *Hubyar Sultan Ocağı ve Beydili Sıraç Türkmenleri*. İstanbul: Hubyar Sultan Kültür ve Tanıtma Derneği Yayınları.
- Kılıç, Zübeyir (2014). *Viyana'da Yaşayan Türklerde Doğum, Evlenme ve Ölüm Adetleri*. Yüksek Lisans Tezi. Muğla: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Korkmaz, Esat (2000). *Anadolu Aleviliği*. İstanbul: Berfin Yayınları.
- Köse, Serkan (2019). *Alevi İnanç Sisteminde Kurban Ritüeli*. İstanbul: Kesit Yayınları.
- Örnek, Sedat Veyis (2017). *Anadolu Folklorunda Ölüm*. Ankara: Bilgesu Yayıncılık.
- Roux, Jean-Paul (1999). *Eski Çağ ve Ortaçağda Altay Türklerinde Ölüm*. Çev. Aykut Kazancıgil. İstanbul: Kabalcı Yayınevi.
- Sağır, Adem (2017). *Ölüm Sosyolojisi*. Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Selçuk, Ali (2008). *Ağaçeri Türkmenleri Tahtacılar*. İstanbul: IQ Kültür Sanat Yayıncılık.
- Selçuk, Ali (2017). *Anşa Bacılı Ocağı*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Selçuk, Havva (2019). *Selenge'den Tuna'ya Türk Kültür Tarihine Dair Notlar*. İstanbul: Kıtıparası Yayınları.
- Şahin, Cemal (2015). *Alevilikte Hakka Yürüme Erkanı*. Ankara: İtalik Yayınları.
- Yılmaz, Orhan (2009). *Sıraçlar Anşa Bacılı ve Hubyarlar: Beydili Alevi Türkmenleri*. Ankara: Veni Vidi Vici Yayınevi.
- Yolcu, Mehmet Ali (2020). *Kutsaldan Ritüele: Çanakkale Tahtacılarının Geleneksel Dünya Görüşü*. Çanakkale: Paradigma Akademi Yayınları.

Sözlü Kaynaklar

- KK-1: Mustafa Karabaş, 1959 doğumlu, okuryazar, emekli, Amasya. (Görüşme Tarihi: 11.03.2019).
- KK-2: Ayşe Türkmendağ, 1948 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Sivas. (Görüşme Tarihi: 06.02.2019).
- KK-3: Mehmet Deliktaş, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Sivas. (Görüşme Tarihi: 11.02.2019).
- KK-4: Halil Kılınç, 1961 doğumlu, lise mezunu, emekli, Sivas. (Görüşme Tarihi: 01.02.2019).
- KK-5: Ahmet Özbudak, 1938 doğumlu, okuryazar değil, emekli, Sivas. (Görüşme Tarihi: 05.03.2019).
- KK-6: Akgül Şakar, 1969 doğumlu, Ev hanımı, ilkokul mezunu, Tokat. (Görüşme Tarihi: 03.01.2019).

- KK-7: Beşir Karakurt, 1954 doğumlu, yüksekokul mezunu, emekli öğretmen, Tokat. (Görüşme Tarihi: 07.01.2019).
- KK-8: Cafer Bıtırak, 1967 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Tokat. (Görüşme Tarihi: 02.01.2019).
- KK-9: Dursun Lülek, 1951 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Tokat. (Görüşme Tarihi: 04.01.2019).
- KK-10: Hasan Yalçın, 1952 doğumlu, okuryazar değil, çiftçi, Tokat. (Görüşme Tarihi: 08.01.2019).
- KK-11: Hüsne Şatur, 1954 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Tokat. (Görüşme Tarihi: 10.01.2019).
- KK-12: Yusuf Duran, 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, muhtar, Tokat. (Görüşme Tarihi: 12.01.2019).
- KK-13: Halil Kolcu, 1961 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli çiftçi, Tokat. (Görüşme Tarihi: 14.01.2019).
- KK-14: Aynur Demirhan, 1973 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 14.02.2019).
- KK-15: Bektaş Demirhan, 1964 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 15.02.2019).
- KK-16: İbrahim Durmaz, 1948 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 06.04.2019).
- KK-17: Senem Özkan, 1974 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 06.04.2019).
- KK-18: Veli Demirhan, 1972 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 09.04.2019).
- KK-19: Ali Özkan, 1952 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 10.04.2019).
- KK-20: Aykız Akdemir, 1971 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Yozgat. (Görüşme Tarihi: 11.04.2019).
- KK-21: Çeşminaz Bektaş, 1952 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Tokat. (Görüşme Tarihi: 04.03.2019).
- KK-22: İsmail Saltık, 1956 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli, Tokat, (Görüşme Tarihi: 04.03.2019).
- KK-23: Halil Aydın, 1951 doğumlu, ilkokul mezunu, emekli çiftçi, Tokat. (Görüşme Tarihi: 15.03.2019).

- KK-24: Döne Aslan, 1968 doğumlu, ilkokul mezunu, ev hanımı, Tokat. (Görüşme Tarihi: 17.03.2019).
- KK-25: Duran Kurtulan, 1957 doğumlu, ilkokul mezunu, çiftçi, Tokat. (Görüşme Tarihi: 20.03.2019).
- KK-26: Mustafa Aldemir, 1943 doğumlu, okuryazar değil, emekli, Tokat. (Görüşme Tarihi: 24.02.2019).
- KK-27: Bahar Aldemir, 1949 doğumlu, okuryazar değil, ev hanımı, Tokat. (Görüşme Tarihi: 24.02.2019).

“COPE-Dergi Editörleri İçin Davranış Kuralları ve En İyi Uygulama İlkeleri” çerçevesinde aşağıdaki beyanlara yer verilmiştir:

Yazarların Notu: Bu makale Prof. Dr. Ali Selçuk danışmanlığında Güven Karaköse tarafından yazılan ve savunulan “Sıraç Alevilerinde Ölüm Fenomeni” (2019) başlıklı yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

Etik Kurul Belgesi: Bu çalışmanın verileri 2020 yılından önce toplandığı için geçmişe dönük etik kurul belgesi alınmamıştır, ancak araştırma etiğine uyulmuştur.

Çıkar Çatışması Beyanı: Bu makalenin araştırması, yazıldığı veya yayınlanmasıyla ilgili olarak yazarların potansiyel bir çıkar çatışması yoktur.

Katkı Oranı Beyanı: Güven Karaköse'nin yazdığı yüksek lisans tezinin bir kısmı, tez danışmanı Prof. Dr. Ali Selçuk tarafından makale haline getirilmiştir.

The following statements are made in the framework of “COPE-Code of Conduct and Best Practices Guidelines for Journal Editors”:

Authors' Note: *This article was produced from the master's thesis titled “The Death Phenomenon in Sıraç Alevis” (2019) written and defended by Güven Karaköse under the supervision of Prof. Dr. Ali Selçuk.*

Ethics Committee Approval: *Since the data of this study were collected before 2020, ethics committee approval retroactively was not obtained; however, research ethics were followed.*

Declaration of Conflicting Interests: *The authors have no potential conflict of interest regarding research, authorship or publication of this article.*

Author-Contributions Statement: *A part of the master's thesis written by Güven Karaköse was turned into an article by his thesis advisor, Prof. Dr. Ali Selçuk.*